
ПРОГЛАС

Издание на Филологическия факултет
при Великотърновския университет “Св. св. Кирил и Методий”

кн. 2, 2007 (год. XVI), ISSN 0861-7902

НОВ ПОГЛЕД ЗА ЗЛАТНА ДОБРУДЖА – ЕДИН ОТ НАЦИОНАЛНИТЕ СВЕЩЕНИ ТЕКСТОВЕ

Румяна Лебедева. Златна Добруджа в българското етнокултурно пространство. София, Изд. „Захарий Стоянов”, 2006, 343 стр.

Книгата на Румяна Лебедева уплътнява една належаща нужда на българската интелигенция от самоописания на домашните митогенни ядра. Породени в колективно-несъзнаваната митопоетична система на средновековната българска култура, те се мултиплицират и в съвременния „горещ” национален политико-митологизиран културен модел. Подобно на други „осветени” от традицията възлови фрагменти на българската картина за свят, тези ядра са пределно обобщителни и в същото време дълбоко интимно-лични, те се обговарят индивидуално, но дори и до днес попадат най-често в руслото на предназначаните коловози на колективно-несъзнаваното...

Клишето „Златна Добруджа” е едно от тези митогенни ядра, което (подобно и на други) изживява дълъг и продължителен процес на трансформиране в плана на съдържанието и прочитите, за да остане и днес значим за всеки българин „ключ” за ориентация в координатната система на собственото историко-културно наследство.

Като си дава сметка за множеството възможности за съвременен прочит на националните митологизиращи и митологизирани концепти, Р. Лебедева анализира всестранно мястото на Добруджа в развоя на българската картина за свят. Прави го с отговорността на съвременен ерудиран учен и с приглушената емоция на добруджанка, която носи и в кръвта си уталожените от времето величави възходи и трагични падения на идеята за Добруджа.

За мен изследването „Златна Добруджа в българското етнокултурно пространство” е представително за един особен, все още недостатъчно точно дефиниран дял на етнологичното познание – историческата поетика на националните митологеми. Поставеният още в заглавието акцент върху етнокултурното пространство напомня известния на всеки етнолог постулат, според който за колективните нагласи Географията е особена проекция на Историята. И ако в донационалната епоха Историята се изразява чрез свещените текстове от космологичен тип (митологизираните исторически повествования при първичните и вторични религии), то в националната епоха се забелязва рязка инверсия – тук реалната История се подлага на специфичен митологизиращ прочит през призмата на значими актуални политически стратегии и клишета.

При сетивно осезаемата близост на социално-антропологическите реалности идеята за етнична цялост в крайна сметка се крепи на сетивно непостижимото, и една от неговите проекции е етничната територия в идеалната Държава, т.е. на Географията. Като територия, върху която е възникнала българската държавност, през Средновековието Добруджа онагледява мястото на етносоциалното Първотворение и света на предците (там-и-някога), към него в моменти на кризис ще се обръщат в търсене на компенсаторно (вторично) възстановяване на идеята и образите на Реда. Показателни в това отношение са вторичните прочити на Първото време в старобългарските историко-апокалиптични текстове от края на X до нач. на XII в. В същото време фолклорните песни (най-вече обредни и балади) дават множество примери за пътувания към „равна” или „долна” Добруджа (тия клишета ни я представят като вариант на Долната земя и свят на предците и натрупаните ценности, т.е. „своя” на степен); след временно пребиваване там и изтъпяване на различни несгоди (изпитания, страдания, робство) неопитите се завръщали по своите места (тук-и-сега) с обновен социобиологичен статут и с видима придобивка (имане, стада, и др.). Прави впечатление, че посоченият набор от клишета и представи генерира нови смисли и прочити на историческите превратности, свързани с Добруджа, чак докъм средата на XX в., т.е. докогато в българското колективно самосъзнаване фолклорът все още изисква някаква неосъзната вяра. Така фолклорно-митологичното се оказва в парадоксалната роля да задава траектории, по които българското общество и в Новото време ще понася „ужаса на Историята” през призмата на един вече утвърден колективно-договорен етнопсихологичен „хоризонт на очакването”.

Характерна черта на националните митологеми и тяхната реализация е реализацията им преимуществено в сферите на официалната

култура. Песента като изразител на политически-митологизираните идеи е вече химн по текст на емблематичен поет, размножаван в медии и песнопойки; възвания, речи и военни комюникета, статии и есета обговарят взаимодопълнително вече втвърдените образи-клишета на обществените нагласи. Разкриването на сложната полифония на множество текстове с различна функционална и информационна приложност е едно от големите достойнства в книгата на Р. Лебедева – читателят остава респектиран от огромния брой прегледани документи за събитията в новата история на Добруджа, поднесени внимателно и ненаатрапчиво в тъканта на авторския текст. Тук ще срещнем емблематични за времето имена и текстове на някои от най-известните български поети и белетристи (И. Блъсков, И. Вазов, Й. Йовков, А. Страшимиров, Ст. Чилингиров, Д. Немиров, Л. Бобевски, Д. Габе, Е. Багряна, К. Христов, А. Каралийчев, А. Босев, Змей Горянин, Д. Талев). Спецификата на темата се доуплътнява от прецизните наблюдения върху ритуализацията и символизацията на различни сфери на обществения живот, особено по отношение на текстовете, свързани с възвръщането на Южна Добруджа през 1940 г.

Особено важни са наблюденията на авторката за психотерапевтичната взаимодопълнителност на няколко разновременни художествени текстове, които по свой начин снемат основни за българското светоусещане митогенни идеи – разказите на Йовков и повестта му „Жътварят“, картините на Св. Русев и К. Исинов, поезията на Д. Габе и Бленика, повестите и романите на 50-те и 60-те години (А. Гуляшки, И. Петров), както и съвременните романи на А. Калоянов („Див огън“) и И. Петров („Хайка за вълци“). В тях се разглеждат проблемите за динамичната корелация на връзките между митологизация и демитологизация на основни концепти в българското светоусещане (дом, нива, кръчма/хан), за бягството в носталгичното минало и регионализма, и изобщо – за митологизираните пространства в българската литература.

В заключение ще отбележа, че изследването на Румяна Лебедева се вписва навреме в една особено актуална и важна тематика на съвременната хуманитаристика (социология; социална и културна антропология, етнопсихология и модерно литературознание), като предлага своя новаторска гледна точка върху историческата поетика на една от най-известните българските национални идеологеми – „Златна Добруджа“.

Тодор Моллов